

УДК 811.161.2'0-112

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.52128

РОЛЬ ТОВАРИСТВА «ГОЛОВНА РУСЬКА РАДА» У ЗАПРОВАДЖЕННІ РУСЬКОЇ (УКРАЇНСЬКОЇ) МОВИ В ШКІЛЬНИЦТВІ

© Б. М. Сокіл

Акцентовано увагу на Конституцію Австрійської держави, яка гарантувала всім народом Монархії рівні права в освіті та суспільному житті. Показано намагання товариства «Головна Руська Рада» запровадити руську мову в шкільництві. Подано окремі звернення товариства, які стосувалися руської мови як навчальної в школах Західної Галичини. Звернено увагу на реакцію австрійського уряду на такі спроби галицької інтелігенції

Ключові слова: урядова мова, руська мова, руське письмо, руська народність, права народності

The attention is paid to the Constitution of Austrian state which guaranteed equal rights in education and public life to all people of the Monarchy. The attempts of "Main Ruska Council" to introduce Ruska language in school are shown. Certain appeals of the society concerning Ruska language learning in schools of Western Galychyna are presented. The attention is paid to the Austrian government reaction to such attempts of Galychyna intellectuals

Keywords: government language, Ruska language, Ruska writing, Ruska nationality, right of nationality

1. Вступ

Протягом багатьох віків українські землі належали до складу різних державних утворень. Різною була в цих державах і політична ситуація, яка накладала свій відбиток на розвиток українського народу та його мови. Російська імперія фактично заборонила функціонування української мови. Австро-Угорщина визнавала її право на самостійний розвиток. Руська інтелігенція почала домагатися визнання цих прав не тільки на папері, але й і в реальному житті. Австрійська Конституція 22 березня 1848 року дозволяла жителям краю право на зібрання. Цим правом і скористалися галичани, утворивши політичну організацію «Головна Руська Рада», яка, окрім інших питань, ставила за свій обов'язок боротися за права руської мови.

2. Аналіз останніх досліджень

Різні аспекти розвитку української мови на лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях досліджували чимало істориків мови, зокрема, Ю. Шевельов [1], В. Лизанчук [2], М. Лисюк [3], М. Мозер [4], Г. Півторак [5], В. Русанвський [6] та багато інших.

Практично поза увагою істориків мови залишилося вивчення офіційно-ділового стилю, який, на наш погляд, переконливо свідчив про розвиток руської мови, доводив її самостійність та відмінність від інших слов'янських мов. Окремі питання функціонування офіційно-ділового стилю досліджено в статтях

Б. Сокола, зокрема «Руська (українська) мова в галицькому крайовому сеймі» (Одеса, 2014) та «Руська (українська) мова в цісарсько-королівському галицькому суді» (Тернопіль, 2014).

Оскільки обсяг статті не дає можливості повноцінного висвітлення діяльності товариства «Головна Руська Рада» на полі шкільництва, то подамо лише окремі фрагменти такої роботи.

3. Мета статті

Показати діяльність «Головної Руської Ради» в справі запровадження руської мови як мови навчання в школах Східної Галичини.

4. Товариство «Головна Руська Рада» і питання (руської) української мови в шкільництві

Конституція, прийнята 21 грудня 1848 року, гарантувала всім народам австрійської держави право плекати та розвивати свою народність та мову. Після відродження австрійської Русі виступила в 1848 році «Головна руська рада» з першою політичною програмою, у котрій яскраво зазначила окремішність і самостійність українсько-русського народу. На тих засадах і почалася національно-політична та просвітна робота австрійських русинів. На тих підвалинах і повстали руські інституції «Галицько-русська Матиця», «Народний Дім», відродилися Ставропігійський Інститут, заснували товариство «Руська Бесіда» з народним театром. Однак Погодинські агенти звернули увагу на просвітні вогнища галицьких русинів і ува-

жно почали робити все можливе, щоб їх зробити проповідниками «объединительных и обрусительных» ідей. Якийсь час «обрусительно-объединительную» пропаганду приховували, прибираючи всякі форми то «обрядовщини», то «общелитературного языка», поки у відомім маніфесті, оголошенім у «Слові» 1866 року, та ідея не набула яскравої форми національно-політичної програми. З того часу почалася боротьба принципу національної самостійності і окремішності з принципом «объединительно-обрусительным» – суспільність руська розпалася на два табори: русинів-народовців і русинів-москвофілів. «Народний Дім», «Галицько-руська Матиця», Ставропігійський Інститут починають запроваджувати остракізм щодо русинів-народовців, приймають у свої лави лише заявлених «объединителей» і помалу стають москвофільськими вогнищами. Товариство «Руська Бесіда» позбавляє «Народний Дім» свого приміщення, забороняє «Народному руському театрові» зали для театральних вистав. Виходило, що русини-народовці, зберігаючи національно-політичну програму руських патріотів з 1848 року, були змушені засновувати окремі товариства. Так виникли «Прогрессіа», «Товариство імені Шевченка», «Народна Рада», «Руське товариство педагогічне» тощо, а побіч них і свої часописи, у котрих і далі розвивають національну програму.

Товариство «Головна Руська Рада» на своєму першому зібранні прийняло резолюцію до австрійського цісаря, у якій просило:

а) дабы во всѣхъ народныхъ оучилищахъ, т.е. въ сельскихъ, тривіальныхъ, головныхъ й окрѣжныхъ оучилищахъ тихъ окрѣговъ Галиціи, въ котрыхъ насаленіе цѣлкомъ або далеко большею частию рѣское есть, обѣчене оучилищное въ рѣскомъ Азыцѣ преподавалосѣ;

б) дабы въ окрѣгахъ Галиціи Рѣсинами поселеныхъ также въ вышшихъ оучилищахъ оучрежденѣхъ преподаваню обѣченіѣ въ рѣскомъ Азыцѣ народномъ рѣскомъ населенію отповѣдне рзширене дозволено было;

в) дабы вси краеви права, царски приказы и оухвали всѣхъ прочихъ оурѣдовъ рѣскимъ народомъ въ рѣской мовѣ оголошалисѣ; понеже теперѣйшний способъ, що права и приказы въ нѣмецкой а даже также въ польской мовѣ обвѣщаютсѣ, не есть придатный; ибо оголошенѣ въ помѣнотыхъ мовахъ рѣскомъ народомъ не сѣтъ зрозѣбли. Изъ сего слѣдѣтъ также;

г) дабы оурядники въ сей рѣсинами заселеной части Галиціи поставлѣемы народнѣ рѣскѣ мовѣ добре оумѣли;

д) дабы греческо-католическое дѣховенство такъ обѣчалосѣ, чтобы возмогло своимъ парафіянѣмъ наѣки вѣры и нравости въ рѣскомъ народномъ Азыцѣ выкладати и не такъ Іѣкъ дотеперь при исклученіи образованѣ въ рѣскомъ народномъ Азыцѣ напротивъ своего народа словомъ знемагати [7, 8].

27 жовтня 1848 року Головна Руська Рада вислала заступників Голови крилошанина М. Куземського та Іоанна Борискевича від імені всього малоруського народу до Його Величності Цісаря, щоб висловити про незмінну вірність руського народу, і за-

пропонувати Його Величності бажання та прохання руського народу.

Окрім різноманітних економічних та політичних прохань, були й такі, що стосувалися руської мови, а саме:

1. Щобы завести рѣскѣ мовѣ и письмо во всѣхъ школахъ (оучилищахъ).

2. Щобы завести рѣскѣ мовѣ и письмо во всѣхъ оурядахъ и зверхностехъ.

3. Щобы перенесени бѣли тѣи оурядники, котри народомъ рѣскомъ обѣвилисѣ неприѣзными; понеже таки оурядники завѣрене народа рѣского оутратили [8, 9].

Наприкінці 1848 року міністерство освіти, визнаючи рівноправність всіх народів Австрійської імперії, видало розпорядження щодо вивчення руської мови на теренах Східної Галичини:

1. Бы во всѣхъ гимназіѣхъ въ рѣскѣй части Галичини наѣка въ нѣмецкомъ Азыцѣ тѣлько такъ довго преподавана бѣла, поки рѣского Азыка свѣдомыхъ оучителей не взыщемо. и поки оученки попередно вѣдомости рѣского Азыка не набѣдѣтъ. – Де бы наѣки теперъ вже могли сѣ въ рѣскомъ Азыцѣ обѣбѣвати, тоє заразъ и стати сѣ має; а найбарзѣй при наѣцѣ св. вѣры въ тѣмъ взгядѣ дѣйствовати приналежитъ. Тымчасово же тоє вылѣчно дѣлати сѣ не може, понеже велика часть оучениковъ рѣского Азыка не свѣдома; сего рады при наѣцѣ въ рѣскомъ Азыцѣ таѣжъ и въ нѣмецкомъ Азыцѣ обѣбѣвати сѣ має.

2. При всѣхъ гимназіѣхъ рѣской Галиціи, рѣскѣй Азыкѣ Іѣко обовѣзѣючѣй за стововнымъ вынагородженьемъ оучителя має сѣ запровадити; польскѣй же Азыкѣ, Іѣко Азыкѣ меньшости польского населенѣѣ, Іѣко вѣльний предметъ має сѣ оучити.

3. По тымъ правиламъ (§.1 и 2) такожъ въ Львовѣ собѣ постѣпати приналежитъ; длѣ тогожъ оуряджене Домікнѣканьского гимназіѣмъ, Іѣко вылѣчно польского, оустати має.

4. По сказаному § 1. въ першихъ лицеальныхъ клѣсахъ въ Львовѣ и Перемышлю, Іѣкожъ на дрѣгомъ роцѣ въ выдѣлѣ Любомѣдрѣѣ въ Перемышли постѣпати приналежитъ.

5. На выдѣлѣ Богословіѣ въ Перемышли мають сѣ предмети въ трохъ первыхъ рокахъ такъ Іѣкъ досы въ латинскѣмъ, що касаєтсѣ катехитики и пасторальной длѣ Рѣсинѣвъ въ рѣскомъ, длѣ Полѣковѣвъ въ польскѣмъ Азыцѣ преподавати.

6. Взгладомъ наѣки на всеѣчилищи тожъ самое правило заховѣсѣ, и такъ, поки здатныхъ оучителей и до слѣханѣѣ въ рѣскомъ Азыцѣ приготовленныхъ оучениковъ не бѣде, поти наѣки въ нѣмецкомъ Азыцѣ да преподаютсѣ.

7. Такъ, Іѣкъ допѣщене польскихъ доцентѣвъ (оучащихъ) за вынагородженьемъ одѣ оучениковъ на Львовскѣмъ всеѣчилищи пѣдѣ вымѣнковѣ, слы сѣ стосовне до міністеріального (С, 46) повелѣнѣѣ зъ дня 16. Стѣдня т. р. Ч. 8173 належите застѣплѣтъ, жадной перепоны не дѣзнає, также такъ и пѣдѣ тыми самими застереженѣми сѣ рѣскими доцентами рѣчь сѣ має. [10].

Видавши таку постанову міністерство вважало, що проблема навчання руською мовою в Галичині була вирішена.

8 січня 1849 року цісарсько-короліське Міністерство освіти видало розпорядження Ч. 28. щодо мови навчання в руських школах. У ньому зазначається: «Же въ гимназіяхъ рѣской части Галиччини наѣка – тымчасово и на такъ довге времѣ, поки таѣ въ рѣскѣмъ Языцѣ здѣбными оучителѣми и оученикамъ въ тѣмъ Языцѣ приготовленымъ оудѣлѣтисѣ бѣде могла – во всѣхъ наѣковыхъ ѳтдѣленіяхъ въ нѣмецкѣмъ Языцѣ уодѣляти сѣ маѣ. Где уоже теперъ наѣка въ рѣскѣмъ Языцѣ оудѣляти сѣ може, довжно тоѣ сейчасъ бѣти, тѣлько маѣ тымчасомъ, поки оученники достаточнѣ приготвленѣ не бѣдѣтъ, наѣка не изключителъно въ рѣскѣмъ Языцѣ, але при преподаваннѣ въ нѣмецкѣмъ и разомъ съ тымже оудѣлятисѣ» [11].

Отже, виконання того розпорядження залежатиме від вчителів. Оскільки більшість з них були прислані з інших областей (вони були поляками – Б. С.), то противилися його виконанню.

Цісарсько-королівський крайовий уряд надіслав 8 лютого 1849 року на ім'я заступника Голови Головної Руської Ради Михайла Куземського листа про тимчасове розпорядження президії від 4 лютого 1849 року Ч. 13–14 щодо руської мови в школах руської частини Галичини. Це тимчасове розпорядження було розіслане консисторіям обох обрядів.

Крайовий уряд визнав, що є перешкоди для запровадження руської мови як мови навчання в школі та вказав на такі причини:

- а) відсутність достатньої кількості вчителів для навчання руською мовою;
- б) недостатня кількість підручників руською мовою;
- в) молодь не має попередньої можливості ознайомитися з руською мовою.

У тимчасовому розпорядженні крайового уряду було доручено:

- а) руським Консисторіям організувати курси, на яких би готували вчителів руської мови, а також подбати про підготовку книжок для навчання руською мовою;
- б) латинським Консисторіям приймати до тривіальних та головних шкіл вчителів, які знають руську мову і мають відповідні посвідчення;
- в) у народних школах руська мова має бути обов'язковим предметом навчання;
- г) у тих школах, особливо тривіальних, де переважає польська молодь і котра вчиться польською мовою, руська мова має бути предметом обов'язкової науки.

Крайовий уряд зауважує, що в головних школах не звертали уваги на руський народ, котрий переважає в тій місцевості, а зважали лише на дітей, які ходили до школи. Безперечно, що в таких школах переважали польські діти, батьки яких були заможніші від українців і могли посилати своїх дітей до школи. Отже, по-руськи або не вчили взагалі, або дуже мало. У головних школах польській мові навіть поступала німецька, хоч вона в Австрії була державною.

Оскільки з вищенаведених причин руська мова не може поки що бути мовою навчання, то крайовий уряд постановляє:

а) у головних школах мовою навчання повинна бути німецька мова, а руську мову учні повинні вивчати як обов'язкову;

б) якщо в головних школах є вчителі, які знають руську мову, то вони повинні вчити по-руськи;

в) руським Консисторіям доручено залучити місцевих священників до вивчення релігії руською мовою [12].

Однак ні розпорядження центрального уряду, ні розпорядження крайового уряду не вирішили питання руської мови в шкільництві. Латинські консистори, котрі наглядали за навчанням, намагалися запроваджувати науку виключно польською мовою, пояснюючи це тим, до це загрожує латинському обряду.

Такі дії латинського духовенства дали привід Головній Руській Раді 12 липня 1849 року подати нову петицію до міністерства освіти, у якій просити:

1. Абы оуже теперъ окрѣмъ наѣки релігійнои такожъ инѣи предмети въ гимназіяхъ рѣскимъ Языкомъ, а особливо землеписнѣи, дѣбеписнѣи и Языкѣословскѣи наѣки Языкомъ рѣскимъ преподавали сѣ.

2. Абы никто на помощника (adjunkta), застѣпника оучительского (supplenta) выбранымъ, або на дѣйствительного оучителя або катехитѣ наставленымъ не бѣвъ, кто точнои вѣдомости Языка рѣского не имѣе.

3. Абы при ѳтбѣвающихсѣ конкѣрсовыхъ испытаніяхъ на вопросы по при нѣмецкѣи такожъ въ рѣскѣмъ Языцѣ ѳтвѣчалосѣ и въ тѣмже Языцѣ изѣстнынъ выпытъ ѳтбѣавсѣ.

4. Абы опредѣленнымъ бѣло, комѣ право важнѣи свѣдѣтельства о вѣдомости рѣского Языка выдавати прислѣшаѣ, понеже тѣи въ теперѣшности частѣо особами выдаваютсѣ, котрѣ до того ни званіѣ ни здѣбности не имѣють.

5. Абы до введеніѣ обѣчаніѣ по ѳтдѣднынъ наѣкамъ (по фахамъ) для гимназій правила оустановленѣ бѣли, понеже тѣѣла оучительскѣи изъ причины обочнынъ взглѣдностѣи системѣ обочаніѣ по одинокимъ оучилищнынъ ѳтдѣленіяхъ (по классамъ) ѳтстѣпити не хотѣтъ.

6. Абы высокѣе повелѣніѣ, по котромѣ въ тривіальнынъ и нормальнынъ школахъ не число наѣкою пользѣблующихсѣ, але до наѣки доспѣлыхъ правиломъ длѣѣ опредѣленіѣ Языка оустановленѣ бѣло, зновъ въ силѣ введено бѣло, понеже по смыслѣ послѣднего повелѣніѣ при змѣнѣ переважного числа наѣкою пользѣблующихсѣ, такожъ Языка обѣченіѣ що гѣдъ змѣняти бѣлобы довжно.

7. Абы надзѣръ и оуправленіѣ всѣкихъ помѣшаныхъ оучилищъ въ части Галиччини, Рѣсинами заселенои, рѣскимъ консисторамъ ѳтданѣ бѣло.

8. Абы изключителъне право предлаганіѣ на ослободженѣ мѣстцѣ оучителѣвъ релігій въ рѣскѣи части Галиччини латинскимъ консисторѣмъ ѳтданѣ бѣло.

9. Абы за обѣчаніѣ релігій въ рѣскѣмъ Языцѣ при гимназіяхъ прилична надгорода ажъ до часѣ совершеного уостароснѣѣ оучилищъ благосклоннѣише призволено бѣла.

10. Высокое Министерство просвѣщеніа да благоволилъ радѣ учительскѣ дла рѣсского краа, Іакъ можъ найскобѣйше, именовати, абы таАже изъ Рѣсинѣвъ опытныхъ и завѣренъемъ народа пользѣющихсА сложена, точнымъ исполненъемъ повелѣній високого Министерства о развитію рѣсской народности искренне попеченъе имѣла. Крайна необходимѣсть скорѣйшого именованья такои рады оучительскѣи Іавствѣе такожъ изъ того, же оуправленіе общыхъ дѣлъ оучилищныхъ отъ неи зависимымъ здѣлано, и же задачою тои рады есть, книжки оучебніи опредѣлити, а тымъ сочиненіе, переведеніе и вытисненіе оучебныхъ книжокъ въ рѣсскѣмъ Іазыцѣ, такожъ наставленъе оучителѣвъ оусловленымъ есть, и же во проче при довшѣмъ зволѣканю теперѣшне неправильно состоаные дѣлъ оучилищныхъ продолжылобы сА. а введеніе преподаваній въ рѣсскѣмъ Іазыцѣ знова ѳтложенымъ бѣлобы. Коли Полѣки въ мазѣрскѣи части Галиччины введеніемъ польского Іазыка оуже пользѣютсА: то надѣваютсА такожъ върніи, Абстрійи незломно преданніи Рѣсины, же високе Министерство просвѣщеніа на тоѣ покорнѣйше прошеніе благосклоннѣйше взглѣдаючи, черезъ оуже обѣщане введеніе рѣсского Іазыка, развитію рѣсской народности оуже про пользѣ общои державы противъ Польщины пособити бѣде [9].

5. Результати дослідження

Досліджуючи історію будь-якої мови, необхідно дослідити всі чинники, які впливали на її розвиток та функціонування. Важливо є не тільки ґрунтовно описати фонетичні, морфологічні, синтаксичні особливості мови, простежити її розвиток від найдавніших часів, але й звернути увагу на соціолінгвістичний аспект, як один з головних чинників існування мови. Мова розвивається, функціонує в соціумі. Саме цей аспект відігравав значну роль в долі функціонування руської (української) мови в Галичині. Руська(українська) мова була рідною для переважної більшості жителів Західної Галичини, яка належала до складу Австро-Угорської імперії. Центральний уряд у Відні видавав закони, розпорядження, що надавали всім народам держави рівні права щодо плекання та розвитку своєї народності й мови. Однак з цим не могли змиритися поляки, які вважали галицькі землі своєю власністю, стверджуючи, що “niema Rusi”. Після поділів Польщі і входження Східної Галичини до австрійської монархії, поляки залишили за собою всі посади в різноманітних урядах – судах, магістратах, шкільних радах, місцевому Сеймі тощо, і усіма можливим способами намагалися асимілювати галичан. Поляки добре розуміли, що їм вдасться цього досягти, якщо забрати в народі його мову, тому видавали, усупереч центральній владі, різноманітні розпорядження, якими обмежували функціонування руської (української) мови в усіх суспільних сферах, зокрема і в шкільництві. Такі дії польських урядовців викликали спротив місцевої інтелігенції. Не знайшовши підтримки серед місцевих урядовців, галичани змушені були звертатися до уряду у Відні, щоб відстояти народні права, гарантовані Конституцією. Прик-

ладом таких звернень є діяльність товариства «Головна Руська Рада», яке одним з перших взялося відстоювати право жителів Західної Галичини навчатися рідною мовою. Центральний уряд звертав увагу на звернення галичан і змушений був в окремих розпорядженнях нагадувати польським чиновникам обов’язково виконувати закони Монархії.

6. Висновки

Українці, перебуваючи в складі Австро-Угорщини, отримали згідно з Конституцією такі самі права, як інші народи Монархії. Однак поляки вважали галицькі землі польською територією і намагалися тут запровадити свої порядки в усіх сферах суспільного життя. Польські урядники робили усе для того, щоб навчання в школі велося польською мовою. Це викликало негативну реакцію галичан, які протестували проти таких утисків своїх прав, гарантованих державою. Окремі громадяни, політичні партії, громадські організації зверталися до офіційного австрійського уряду з петиціями, у яких скаржилися на утиски їх прав на рідній землі. Не залишилося осторонь і товариство «Головна Руська Рада». На подані галичанами петиції австрійський уряд видавав розпорядження, якими намагався врегулювати мовне питання в шкільництві.

Діяльність політичного Товариства «Головна Руська Рада» яскраво свідчить про його наміри захистити національні права руського народу, зокрема добитися, аби руська мова стала мовою навчання на теренах східної частини Галичини.

Література

1. Шевельов, Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови [Текст] / Ю. Шевельов. – К., 2003. – 157 с.
2. Лизанчук, В. Навічно кайдани кували [Текст] / В. Лизанчук. – Львів, 1995. – 412 с.
3. Лисюк, М. Доля моєї мови [Текст] / М. Лисюк. – Івано-Франківськ, 2004. – 286 с.
4. Мозер, М. Причинки до історії української мови [Текст] / М. Мозер. – Харків, 2008. – 831 с.
5. Півторак, Г. Походження українців росіян та білорусів та їхніх мов [Текст] / Г. Півторак. – К., 2001. – 149 с.
6. Русанівський, В. Історія української літературної мови [Текст] / В. Русанівський. – К., 2001. – 391 с.
7. Ваше Величество! [Текст]. – Зоря Галицька. – 1848. – Ч. 2. – С. 7–8.
8. До галицкоруского народа [Текст]. – Зоря Галицька. – 1848. – Ч. 27. – С. 12–13.
9. Прошеніе Головної Рускои Рады о прискоренъе устроенья училищныхъ дѣлъ въ Галиччинѣ до Высокого ц. к. Министерства просвѣщенія д. 12 Липця поданое [Текст]. – Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 62. – С. 369–371.
10. У Львовѣ 29 студня [Текст]. – Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 8. – С. 45–46.
11. Прошеніе Головної Рускои Рады о прискоренъе устроенья училищныхъ дѣлъ въ Галиччинѣ до Высокого ц. к. Министерства просвѣщенія д. 12 Липця поданое [Текст]. – Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 59. – С. 353–354.
12. Прошеніе Головної Рускои Рады о прискоренъе устроенья училищныхъ дѣлъ въ Галиччинѣ до Высокого ц. к. Министерства провѣщенія д. 12 Липця поданое [Текст]. – Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 61. – С. 364–365.

References

1. Shevel'ov, Ju. (2003). Vnesok Galychyny u formuvannja ukrai'ns'koi' literaturnoi' movy. Kyiv, 157.
2. Lyzanchuk, V. (1995). Navichno kajdany kuvaly. Lviv, 412.
3. Lysjuk, M. (2004). Dolja mojei' movy. Ivano-Frankivsk, 286.
4. Mozer, M. (2008). Prychynky do istorii' ukrai'ns'koi' movy. Kharkiv, 831.
5. Pivtorak, G. (2001). Pohodzhennja ukrai'nciv rosijan ta bilorusiv ta i'hnih mov. Kyiv, 149.
6. Rusanivs'kyj, V. (2001). Istorija ukrai'ns'koi' literaturnoi' movy. Kyiv, 391.
7. Vashe Velichestvo! (1848). Zorya Halytska, 2, 7–8.
8. Do halytskoruskoho naroda (1848). Zorya Halytska, 27, 12–13.
9. Prosheniye Holovnoi Ruskoy Rady o priskorenije ustroyeniia uchilishchnykh dlv do Vysokoho ts. k. Ministrstva prosveshcheniya 12 lypnya podanoye (1849). Zorya Halytska, 62, 369–371.
10. U l'vovъ 29 studnia (1849). Zorya Halytska, 8, 45–46.
11. Prosheniye Holovnoi Ruskoy Rady o priskorenije ustroyeniia uchilishchnykh dlv do Vysokoho ts. k. Ministrstva prosveshcheniya 12 lypnya podanoye (1849). Zorya Halytska, 59, 353–354.
12. Prosheniye Holovnoi Ruskoy Rady o priskorenije ustroyeniia uchilishchnykh dlv do Vysokoho ts. k. Ministrstva prosveshcheniya 12 lypnya podanoye (1849). Zorya Halytska, 61, 364–365.

Рекомендовано до публікації д-р філол. наук Кочан І. М.

Дата надходження рукопису 22.09.2015

Сокіл Богдан Миколайович, кандидат філологічних наук, доцент, кафедра українського прикладного мовознавства, Львівський національний університет ім. Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000

E-mail: sokil.bogdan@gmail.com